

разкриване и моделиране на връзките, с оглед развитие на познанието, и по съвсем друг начин — когато ще се оценяват конкретните ефекти от влиянието на едни или други фактори върху конкретното проявление на дадената връзка. Този проблем заслужава специално внимание и по-широко третиране на специфичните въпроси, които се пораждат при единия и другия тип изследвания на връзките с помощта на съвкупностния подход.

Според начина, по който се конструират, моделите на интересувашите ни връзки могат да бъдат дедуктивни, индуктивни и редуктивни¹. Известно е, че дедуктивните модели се извеждат и обосновават по абстрактно-логичен път, т. е. абстрактно-теоретически. При този подход се изхожда от логическата природа на връзката между изследваните обекти и техните елементи. Такива дедуктивно изведени модели съществуват между себестойността и мащабите на производството, между доходите и потреблението на стоки от различен характер в домакинствата, между работната заплата и квалификацията на работниците и много други.

Теоретично изведените модели на връзките (доколкото такива съществуват) често изглеждат безупречни и изящни, много привлекателни. Те обаче като правило са абстрактни конструкции, които важат при „равни други“ условия. На практика връзките функционират при „неравни други“ условия, т. е. при взаимодействието на множество странични закономерни и случайни фактори — причини и условия. Тогава не е изключено, а по-скоро е закономерно да се очакват отклонения между теоретично изведения модел и проявата на връзката в практиката. Това налага необходимостта от тяхната проверка в конкретните практически условия.

Вторият подход при моделиране на връзките в социално-икономическата област е индуктивният. При него моделите се извеждат и конструират въз основа на данните от практиката. Много често това става, като се построяват съответните графики на едновременното представяне на данните за явленията, чиято връзка ни интересува. По графическия образ се съди за характера и посоката на връз-

¹ В по-раншните си работи съм застъпвала становището, че става дума само за първите два подхода и за тяхното едновременно използване. Появата на някои разработки в областта на творческото мислене и поведение на личността през последните години доведе до коригиране на това виждане и до включването и на третия тип — редуктивния. В литературата се отбелязва, че последният подход се среща и като абдуктивен или ретродуктивен.

Hadamard, J., *The Psychology of Invention in Mathematical Field*, N. Y., 1945, p. 13, също А. Зельнер, *Байесовские методы в эконометрии*, М., 1980, с. 14.